

Олег А. Шевчук (Київський національний торговельно-економічний університет, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗМІСТУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

У статті досліджено зміст державного фінансового контролю в умовах трансформаційних змін в економіці. Доведено, що зміст контролю зумовлюється характером соціально-економічних відносин, причому рівень розвитку ринкових систем безпосередньо кореспондує зі ступенем розвиненості й ефективності фінансового контролю. В умовах трансформаційних змін в економіці країни зміст державного контролю змінюється в напрямі формування «творчої» системи державного контролю.

Ключові слова: зміст, принципи, цілі, завдання, предмет та функції державного фінансового контролю.

Літ. 29.

Олег А. Шевчук (Киевский национальный торговельно-экономический университет, Украина)

ТРАНСФОРМАЦІЯ СОДЕРЖАННЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ

В статье исследовано содержание государственного финансового контроля в условиях трансформационных изменений в экономике. Доказано, что содержание контроля предопределяется характером социально-экономических отношений, причем уровень развития рыночных систем напрямую корреспондирует со степенью развитости и эффективности финансового контроля. В условиях трансформационных изменений в экономике содержание государственного контроля изменяется в направлении формирования «творческой» системы государственного контроля.

Ключевые слова: содержание, принципы, цели, задачи, предмет и функции государственного контроля.

Oleg A. Shevchuk (Kyiv National University of Trade and Economy, Ukraine)

TRANSFORMATION OF THE CONTENTS OF STATE FINANCIAL CONTROL

The article examines the contents of state financial control under the conditions of transformational changes in the economy. It is proved that the contents of the control is predetermined by the nature of socioeconomic relations, and at this the level of market systems development is directly correlated with the levels of development and efficiency of financial control. Under the transformations of the economy the contents of state control would change towards the formation of "creative" system of state control.

Keywords: contents; principles, goals, objectives, subject and functions of state control.

Постановка проблеми. Стрімке збільшення масштабів фінансової діяльності держави, юридичних і фізичних осіб та ускладнення зв'язків і відносин у фінансово-економічній сфері зумовлюють зростання ролі державного фінансового контролю в життєдіяльності будь-якої країни. Призначення фінансового контролю полягає в сприянні успішній реалізації фінансової політики держави, забезпеченні процесу формування й ефективного використання фінансових ресурсів в усіх сферах національної економіки.

У зв'язку з розвитком ринкових відносин, посиленням соціальних орієнтацій економіки контрольно-фінансові функції держави ускладнюються і

набувають більшої значущості. Саме тому в сучасній економіці України фінансовий контроль набуває важливого значення як для громадян, що одержують державну підтримку, так і для підприємців, які зацікавлені в ефективній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою фінансового контролю в усіх його проявах займалися такі вітчизняні і зарубіжні вчені, як В. Бессарабов [1], М. Васильєва [3], О. Курникіна [11], А. Мартинов [13], С. Степашин [5], І. Стефанюк [22], В. Шевчук [8], Н. Шевченко [27; 28], С. Шохін [29] та інші.

Невирішені частини проблеми. Водночас дослідження теоретико-методологічних засад державного фінансового контролю, попри численні публікації з даної проблематики, все ще залишається логічно незавершеним. Так, на сьогодні в сучасних теоретичних дослідженнях відсутня чітка юридична конструкція контрольної діяльності, оскільки багатьма вченими лише описуються форми прояву контрольної діяльності, її результати, але жодним чином не сутність і зміст [13].

Це значною мірою (звичайно, не відкидаючи проблеми існуючої практики) негативно позначається на організації державного фінансового контролю, спричиняє недостатнє чітке розмежування функцій контролюючих органів і неналежну координацію їхньої діяльності, численні дублювання в їхній роботі.

Значущість державного фінансового контролю і логічна незавершеність наукових напрацювань у цьому напрямі зумовлюють необхідність продовження досліджень у даній сфері.

Мета дослідження полягає в уточненні змісту державного фінансового контролю в умовах трансформаційних змін.

Основні результати дослідження. Сутність процесу державного контролю відображають такі характеристики: змістовна, організаційна, технологічна. Змістовна характеристика покликана відповісти на запитання: що робиться в процесі контролю? Організаційна – ким і в якому порядку робиться? Технологічна – як робиться? [3].

Слід зазначити, що в умовах системно-трансформаційних змін економіки країни і регіонів зміст державного контролю змінюється в напрямі формування «творчої» системи державного контролю, чинниками якої є мета, особливості об'єкта контролю, функції, повноваження, трудомісткість, інформація, технологія, що знаходить своє втілення в принципах побудови: процесний підхід з використанням інформаційних технологій, а не структурний з орієнтацією на завдання; вбудованість контролю в процеси управління; функціональність (відповідальність контролю за конкретний процес і результат); врахування поведінки людей у контрольних ситуаціях; орієнтованість контролю на перспективу; концептуальність контролю (контроль всього процесу управління, а не окремих його частин) [3].

До 4 принципів умов, що зумовлюють контроль, дослідники відносять: 1) наявність еталонів (стандартів) і зовнішніх обмежень, які характеризуються певними показниками чи конкретними характеристиками, що впливають з поставленої мети і дозволяють досягнути її ефективним способом; 2) наяв-

ність технології й контрольних методів оцінювання фактичного стану контрольованого об'єкта; 3) виявлення відхилень між установленими еталонами (стандартами) і фактичними характеристиками стану об'єкта; 4) можливість впливати на об'єкт, регулювати чи блокувати його функціонування для усунення виявлених небажаних відхилень чи обмеження можливості негативних подій.

Серед принципів організації системи контролю називають такі: 1) постійність системи; 2) адекватність контрольних процесів контрольованої діяльності; 3) наявність механізму, що об'єднує основні види контрольної діяльності (управлінський контроль, технологічний, агентський, внутрішній оцінювальний аудит); 4) всеосяжність контролю, тобто підконтрольність функцій управління і контрольних процесів; 5) інтегрований підхід до проведення контролю різними суб'єктами стосовно одного об'єкта; 6) розмежування компетенції проведення контролю й оцінювання контрольних процесів; 7) ризикорієнтованість еталонів контролю; 8) істотність документованих відхилень для реагування; 9) забезпеченість контролю ресурсами; 10) відповідальність суб'єктів контролю; 11) ефективність; 12) незалежність [11].

Визначені й чинники, що зумовлюють обмеження, в яких можливий контроль: 1) передбачуваність ситуації (наявність еталонів); 2) оцінювання і визначення характеристик об'єкта, що не допускають стану незворотності; 3) можливість впливати на об'єкт. При цьому наголошується, що порушення хоча б однієї з умов чи одного чинника, що визначають межі контролю, свідчить про відсутність чи неефективність контролю.

Аналіз етапів розвитку принципів контролю дозволяє виявити тенденцію необхідності враховувати при його організації людський чинник, поведінкові й міжособистісні відносини, зміни технологій і техніки, вплив зовнішнього середовища і ризиків, особливо там, де часто змінюються технології. Крім того, будь-яка цілеспрямована діяльність має аспект контролю, тому система контролю також повинна оцінюватися і контролюватися [11].

Зміст контролю зумовлюється характером соціально-економічних відносин. У будь-якому економічному організмі є організаційно-регулюючі сили і дезорганізуючі сили, що намагаються зруйнувати систему. Контроль дозволяє виявити небезпечні для системи відхилення і спрямувати їх у «необхідні» рамки, забезпечивши таким чином життєдіяльність економічної системи та її елементів. Контроль спрямований на виявлення від'ємних чи позитивних відхилень від заданих якісних і кількісних параметрів. Економічна система функціонує, з одного боку, згідно з установленими законами її розвитку, що регулюються правилами, нормами, з іншого – згідно з управлінськими рішеннями, які приймаються, фінансовими і господарськими операціями, що оцінюються з позицій їх законності, доцільності й ефективності. Система контролю дозволяє виявляти суперечності, що виникають, передавати інформацію для їх усунення. Цей процес залежить від ступеня охоплення відносинами контролю всієї економічної системи [12].

Рівень розвитку ринкових систем безпосередньо кореспондує зі ступенем розвиненості й ефективності фінансового контролю, з тим, як довго в даній країні існує незалежний інститут контролю, результати діяльності якого дос-

тупні широкій громадськості [2]. Поряд з цим, перехід від адміністративно-командної форми господарювання до ринкових відносин зумовлює поступове розширення контрольного середовища внаслідок доповнення контролю, що здійснюється тільки в інтересах одного власника – держави, контролем, у результатах якого зацікавлені приватні й асоційовані власники, менеджери і працівники.

У науковій літературі внаслідок розмаїття відносин і форм, що об'єднуються поняттям «контроль», диференційованого і недостатнього опрацювання теоретичних засад контролю відсутнє єдине бачення *цілей, завдань і предмета державного контролю*. Так, Є.Є. Тонков вважає, що контрольна форма державної діяльності передбачає безпосередню і кінцеву цілі. При цьому дослідник зазначає, що безпосередньою метою контролю є виявлення, запобігання і припинення суб'єктами суспільних відносин (контролю) встановлених вимог нормативних правових актів (правил), стандартів з якості виготовлюваної продукції чи послуг, що надаються [24].

І.К. Дрозд і В.О. Шевчук наголошують, що головною метою фінансового контролю, включаючи і державний, є сприяння зростанню секторів і галузей національної економіки шляхом спостереження за досягненням цільових орієнтирів і перевірки дотримання обмежувальних параметрів їх розвитку на мікро- і макроекономічному рівнях [8, 23].

На думку А.П. Гуляєва, кінцева мета контролю збігається з тими цілями, які передбачає правове й організаційне регулювання діяльності, поведінки і стандартів, які покликані захистити особистість, суспільство і державу від різних негативних наслідків через ту чи іншу діяльність, забезпечити їх безпеку, законні інтереси, права і свободи суб'єктів суспільних відносин [7, 7].

Як вважає В.І. Невідомий, мета державного фінансового контролю полягає у виявленні відхилень від прийнятих законів, стандартів, визначеної ефективності, доцільності й економності управління фінансовими ресурсами [16]. Втім, цільову спрямованість державного фінансового контролю не можна обмежувати управлінням лише фінансовими ресурсами.

Натомість мета державного фінансового контролю полягає у забезпеченні законності й ефективності використання державних бюджетних і позабюджетних фінансових ресурсів і державної власності [5, 90].

За В.Г. Бесарабовим, основною метою державного контролю є забезпечення державної виконавської дисципліни, єдності рішення і виконання, запобігання можливим помилкам в діяльності органів державної влади [1]. С.М. Клімова стверджує, що метою державного фінансового контролю є встановлення реального стану фінансової системи та дієвий вплив на управління фінансами [9].

Разом з тим, на відміну від виокремлення лише однієї, головної чи кінцевої мети, в наукових публікаціях наводяться також і цілі державного фінансового контролю на макро- і мікрорівнях. Так, І.Б. Стефанюк серед цілей державного фінансового контролю на макрорівні називає недопущення діяльності, яка [22]:

- провокує платіжну кризу;

- спрямована на організацію забороненого виробництва товарів і надання послуг;
- містить значні соціальні загрози;
- дестабілізує економічну ситуацію;
- спрямована на приховування податків, обов'язкових зборів і платежів;
- монополізує ринки;
- порушує майнові права власників і споживачів;
- порушує права вкладників.

Водночас, цей фахівець цілями державного фінансового контролю на мікрорівні називає:

- дотримання правил бухгалтерського обліку й фінансової звітності, стандартів ціноутворення та встановлення тарифів; порядку та процедур державних і комунальних закупівель;
- додержання соціальних гарантій працівників, платіжної дисципліни;
- недопущення фіктивних фінансових операцій і відмивання «брудних» грошей, нецільового й неефективного використання бюджетних та інших державних коштів; нецільового використання фінансових ресурсів, отриманих за пільгами з оподаткування; нецільового й неефективного використання майна державної і комунальної власності; нецільового використання кредитів і позик, отриманих під гарантії уряду.

Н.В. Шевченко обґрунтовує триалістичність мети державного фінансового контролю, що полягає у: 1) виявленні порушень; 2) визначенні винних осіб і установ, притягненні їх до відповідальності; 3) розробці заходів з усунення даних порушень та попередження їх у майбутньому [27].

Окремі дослідники ведуть мову і про *місію* державного фінансового контролю, під якою вони розуміють не здійснення нагляду за дотриманням норм використання державних фінансів, а сприяння економічному, ефективному, результативному, законному й прозорому використанню фінансових ресурсів держави [22].

Існують два основних підходи до визначення завдання контролю. За першого підходу завданням контролю є контрольованість стану та поведінки об'єктів контролю відповідно до встановленої норми. За другого – завдання контролю полягає в тому, щоб виявити фактичний стан справ, порівняти його з наміченими цілями, оцінити ситуацію й запропонувати, за необхідності, коригувальні заходи.

За першого підходу наголос робиться на формулюванні завдань контролю, за другого – на здійсненні завдань контролю. Фактично другий підхід можна розглядати як серію кроків керівника зі здійснення контролю, тобто цей підхід, з точки зору визначення змісту контролю, відображає швидше етапи процесу контролю, ніж завдання контролю. Завдання контролю виконує весь механізм контролю, а кожний з етапів здійснення контролю має свої специфічні завдання. Ця відмінність є важливою, оскільки від точного формулювання завдань контролю в кінцевому підсумку залежить і виконання поставленої мети. Це розмежування має велике значення також для визначення поняття контролю і для побудови механізму чи системи контролю. У зв'язку з цим під завданням контролю розуміється контрольованість стану і поведінки

об'єкта контролю згідно зі встановленою нормою. За логічною основою завдання контролю можуть бути загальними і частковими. Завдання може бути задано суб'єктом контролю і суб'єктом, що приймає рішення за результатами контролю. Цілі і завдання контролю здійснюються при дотриманні певних принципів контролю [19].

Основними ж завданнями державного фінансового контролю, як стверджує М.О. Никонович, є виявлення будь-яких відхилень від установлених правил у процедурах управління державними фінансовими потоками [17]. На думку ж С.О. Шохіна і Л.І. Вороніної, це перевірки стану й ефективності використання фінансових, трудових і матеріальних ресурсів підприємств [29, 15].

О.О. Маштакова зазначає, що предметом державного контролю є процеси і явища дійсності, що розглядаються з точки зору їх можливої розбіжності з наміченими цілями, програмами, правовими нормами, а також різноманітними інтересами суспільства і його суб'єктів [14].

На думку Н.В. Шевченко, предметом державного фінансового контролю є безпосередньо активи, що належать державі, у формуванні, розподілі, володінні, використанні та відчуженні яких бере участь підконтрольний об'єкт, а також кошти, що залишаються у розпорядженні підконтрольного об'єкта у зв'язку з наданими пільгами за платежами до бюджетів чи державних позабюджетних фондів, кредити, отримані під гарантії Кабінету Міністрів України, а також нормативно-правова діяльність підконтрольних об'єктів [28].

Дослідники розрізняють поняття «процес контролю», «контрольний процес» і «контрольну діяльність» [11]. При цьому процес контролю визначається як стійка сукупність послідовних дій: спостереження, фіксування, порівняння, розрахунок відхилень, передача інформації чи блокування функціонування, що в сукупності повторюються циклічно. У процесі контролю виділяють 4 основних етапи: 1) вибір еталонів та індикаторів для контролю і допустимого рівня відхилень від них; 2) отримання інформації про стан і результати функціонування об'єкта; 3) виявлення відхилень фактичних результатів функціонування об'єкта від установлених стандартів і нормативів, їх аналіз і оцінювання; 4) документування результатів і доведення їх до суб'єктів контролю. Водночас наголошується, що локальні процеси контролю мають консолідуватися й структуруватися з урахуванням функцій, які виконує контроль.

Контрольний процес визначається як неперервна послідовність проведення локальних процесів контролю над об'єктом чи діяльністю для того, щоб гарантувати, що вона ведеться в запланованому порядку.

У свою чергу контрольна діяльність тлумачиться як організований суб'єктом контрольний процес для виявлення й коригування чи блокування відхилень фактичного стану об'єкта від установленого для нього еталона, що забезпечує функціонування підконтрольного об'єкта в заданих еталонних параметрах і межах для досягнення цілей діяльності. Відмінність даного підходу дослідники пояснюють поєднанням комплексу чинників: цільової спрямованості контролю на об'єкт, уточнення його цілей та їх взаємозв'язку з цілями об'єкта; обґрунтування дуальності і циклічності процесу контролю; гнучкої комбінації контрольних методів та їх варіативності, а також структуризації локальних процесів контролю для виконання його функцій [11].

Разом з тим зазначається, що специфіка контрольної діяльності зумовлюється, по-перше, її підпорядкованістю і похідністю від системи управління й технологічних процесів операційної системи і, по-друге, цільовими завданнями контролю, відособленістю й циклічністю контрольного процесу. До складу елементів контрольної діяльності відносять такі: *суб'єкт, мета, об'єкт, еталон, процес, техніка і технологія контролю*.

Крім того, дослідниками виокремлюються дві *форми здійснення контрольної діяльності*: 1) контрольна діяльність за підпорядкованістю; 2) контрольна діяльність, звернена ззовні, за межі ієрархічної підпорядкованості; і дві форми діяльності контрольної гілки державної влади: 1) державний контроль; 2) державний нагляд [26, 193]. Проте вищезазначене можна розглядати не як форми, а як різновиди контрольної діяльності.

За словником Брокгауза і Ефрона, *форма* – це сукупність відносин, що визначають зовнішнє вираження змісту об'єкта, закріплення об'єкта в часі і просторі; вид – поняття, підпорядковане іншому, більш загальному поняттю, обсяг якого містить частину обсягу від цього більш загального (родового) поняття; тип – найпростіша модель, що виражає певний закон побудови чи утворення явища [25, 486–487]. Визначається форма і як: 1) спосіб існування змісту, що є невід'ємним від нього і слугує його вираженням; 2) зовнішнє окреслення, зовнішній вид предмета [18, 885].

За Н.І. Глазуною, будь-яка контрольна діяльність є сукупністю дій, що полягають у перевірці і порівнянні приписаних ситуацій з фактичними, в констатації й доведенні відхилення від обов'язкової норми. Контрольним фактом є подія, в процесі якої порушена норма. В протоколах контролю розміщується лише інформація про *«контрольні факти»*, тобто про негативні явища [4, 454].

Цілком правомірно із Н.І. Глазуною не погоджується О.В. Мартинов, який зазначає, що така категоричність стосовно виявлення лише «негативних відхилень від завданих параметрів» не зовсім виправдана, оскільки в результаті контрольної діяльності можуть виявлятися і позитивні моменти функціонування підконтрольного об'єкта, наприклад, з метою його заохочення або поширення позитивного досвіду на інші об'єкти управління. Таким чином, контрольна діяльність може мати різнобічний характер, тобто виявлення як негативних, так і позитивних моментів у функціонуванні підконтрольного об'єкта. Єдино незмінним залишається встановлення параметрів функціонування підконтрольного об'єкта, що є предметом контрольної діяльності. Такі параметри можуть встановлюватися як самим контрольним органом, так й іншими органами державної влади, наприклад, законодавчими чи виконавчими [13].

Контрольна діяльність (система перевірок, планові і позапланові документальні ревізії, обстеження, звіти та інформації виконавців, рейди, огляди тощо) поширюється на господарське життя і соціально-культурне будівництво, на сферу виробництва й розподілу, на роботу державного апарату [21, 230].

На характер контрольної діяльності накладає свій відбиток стадія економічного циклу, на якій перебуває та чи інша країна. Так, контрольна діяльність у період кризи – це не лише і навіть не стільки сувора регламентація, а насамперед забезпечення відповідної спрямованості розвитку громадянського сус-

пільства на основі його власної правової активності. Нове розуміння принципів взаємодії теорії з практикою соціального управління, що базується на пріоритеті людських цінностей, є однією з характерних ознак контрольної форми державної діяльності в кризовій ситуації.

Серед *функцій контрольної діяльності* виокремлюють функції коригування, соціальної превенції і правоохорони [6, 114].

Також виокремлюються *індикатори контролю*, під якими О.В. Курникіна розуміє критичну величину певного показника, що вказує на відхилення, здатні привести до незворотних наслідків [11]. Ведеться мова й про такі поняття, як «контрольна інформація», «еталон контролю» і «межі контролю». *Техніка контролю* – це певний набір інструкцій, методичних вказівок, що дозволяють організувати й оптимізувати процес контролю. *Технологія контролю* – послідовність здійснення всіх етапів перевірки, порядок її планування, використання прийомів контрольних й аналітичних процедур, методики оформлення документації і постревізійного контролю за результатами перевірки [19].

Західні фахівці серед *спеціальних форм* контролю називають [15]: *бюджетний* (контроль за рухом бюджетних коштів, в основі якого лежить перевірка фінансових звітів бюджетних установ, що здійснюють фінансові операції; *судово-правовий контроль* (стягнення всіх заборгованостей, виявлених внаслідок бюджетного контролю); *управлінський контроль* (контроль за управлінням державними фінансами з боку регіональних органів фінансового контролю). Проте варто зауважити, що це не форми, а різновиди контролю.

Є.Є. Тонков ототожнює *методи, засоби і форми контролю*. Так, наголошуючи на розмаїтті методів і засобів, застосовуваних при проведенні контролю, дослідник відносить до них всі види перевірок, а також контроль, здійснюваний у формі ревізії, інспектування, нагляду, аудиту. Водночас він зазначав, що у всіх перелічених форм контролю є свої особливості, які виявляються при проведенні різних контрольних заходів. Так, різні суб'єкти контролю використовують притаманні лише їм форми контрольної діяльності. Наприклад, в ході парламентського контролю застосовуються такі форми, як парламентські чи депутатські запити, а також «урядові години», на яких заслуховуються звіти керівництва уряду [24].

Під *методом контролю* розуміють сукупність фінансових, економічних, організаційних, оперативно-технічних і фактичних способів і прийомів з перевірки виробничої й фінансово-господарської діяльності організації з метою вивчення стану її економіки та фінансів, ефективності використання матеріальних і фінансових ресурсів, схоронності активів і своєчасності повернення зобов'язань, забезпечення законності, достовірності й доцільності господарських операцій на основі використання облікової, звітної, планової (нормативної) та іншої економічної інформації в поєднанні з дослідженням фактичного стану об'єктів контролю [20, 40].

До *методів контрольної діяльності* відносять:

- спостереження (моніторинг), перевірку, ревізію, облік, ліцензування, сертифікацію, реєстрацію, акредитацію тощо, результатом яких має стати визначення юридичного факту відповідності підконтрольного об'єкта заданим параметрам (законам, правилам, процедурам, стандартам тощо) [13];

- ревізії, перевірки (документації, стану обліку і звітності), розгляд проєктів фінансових планів, заявок, звітів про фінансово-господарську діяльність, заслуховування доповідей, інформації посадових осіб тощо [23].

При цьому зазначається, що основним методом фінансового контролю є ревізія – найбільш глибоке і повне обстеження фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій, установ з метою перевірки її законності, правильності і доцільності. Розрізняють ревізії документальні, фактичні, повні (суцільні), вибіркові (часткові) [23].

Слід зазначити, що будь-які зміни мети контролю зумовлюють і зміну методів, що використовуються для її досягнення, що має матеріалізуватися в пошуку нових методів здійснення контрольних заходів.

Стандарт тлумачиться сучасною наукою і чинним законодавством як методологічна база і сукупність єдиних вимог до ведення контрольної діяльності [10].

Таким чином, в економічній літературі і нормативних актах відсутня однозначність щодо тлумачення таких понять, як «*вид контролю*», «*форма контролю*», «*спосіб контролю*», «*метод контролю*». Часто ці поняття ототожнюються чи вживаються як рівнозначні. Водночас пропонується їх різне визначення, що ускладнює застосування таких понять.

Висновки. Відмінність підходів до визначення сутності контролю, цілей, завдань і предмета державного контролю зумовлена розглядом цього поняття представниками різних наукових напрямів – політичних, правових, філософських, управлінських, кібернетичних, кримінологічних, а також відомчими інтересами дослідників. Це, у свою чергу, спричиняє різнопланові методологічні підходи до розв'язання практичних питань організації контролю.

До 4 принципових умов, що зумовлюють контроль, дослідники відносять: 1) наявність еталонів (стандартів) і зовнішніх обмежень, які характеризуються певними показниками чи конкретними характеристиками, що впливають з поставленої мети і дозволяють досягнути її ефективним способом; 2) наявність технології й контрольних методів оцінювання фактичного стану контрольованого об'єкта; 3) виявлення відхилень між установленими еталонами (стандартами) і фактичними характеристиками стану об'єкта; 4) можливість впливати на об'єкт, регулювати чи блокувати його функціонування для усунення виявлених небажаних відхилень чи обмеження можливості негативних подій.

Зміст контролю зумовлюється характером соціально-економічних відносин, причому рівень розвитку ринкових систем безпосередньо кореспондує зі ступенем розвиненості й ефективності фінансового контролю. В умовах трансформаційних змін економіки країни зміст державного контролю змінюється в напрямі формування «творчої» системи державного контролю, чинниками якої є мета, особливості об'єкта контролю, функції, повноваження, трудомісткість, інформація, технологія, що знаходить своє втілення в принципах побудови: процесний підхід з використанням інформаційних технологій, а не структурний з орієнтацією на завдання; вбудованість контролю в процеси управління; функціональність (відповідальність контролю за конкретний процес і результат); урахування поведінки людей у контрольних ситуаціях;

орієнтованість контролю на перспективу; концептуальність контролю (контроль всього процесу управління, а не окремих його частин).

1. *Бессарабов В.Г.* Прокуратура в системе государственного контроля Российской Федерации: Дис... д-ра юрид. наук. – М., 2001. – 483 с.
2. *Булгаков Е.Г.* О необходимости централизации контрольных функций финансовых органов // *Аваль.* – 2006. – №1. – С. 69–72.
3. *Васильева М.В.* Государственный финансовый контроль в управлении регионом // www.smartcat.ru.
4. *Глазунова Н.И.* Государственное и муниципальное (административное) управление: Учебник. – М.: Проспект, 2008. – 560 с.
5. Государственный финансовый контроль: Учебник / С.В. Степашин, Н.С. Столяров, С.О. Шохин, В.А. Жуков. – СПб.: Питер, 2004. – 557 с.
6. *Грачева Е.Ю., Толстопятенко Г.П., Рыжкова Е.А.* Финансовый контроль: Учебн. пособие. – М.: Камерон, 2004. – 190 с.
7. *Гуляев А.П.* Контролирующие органы и организации России. – М.: МАЭП, 2000. – 208 с.
8. *Дрозд Г.К., Шевчук В.О.* Державний фінансовий контроль: Навч. посібник. – К.: Імекс-ЛТД, 2007. – 304 с.
9. *Клімова С.М.* Інституціональна організація фінансового контролю на центральному рівні державного управління: Автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 – теорія та історія державного управління. – Х., 2003. – 19 с.
10. *Котов В.В.* О теоретических проблемах правовой концепции интегрированной системы негосударственного финансового контроля // *Актуальные проблемы российского права.* – 2008. – №1. – С. 70–76.
11. *Курныкина О.В.* Модернизация системы контроля в кредитных организациях: Автореф. дис... д-ра экон. наук: спец. 08.00.12 – Бухгалтерский учет, статистика. – М., 2011. – 46 с.
12. *Мазурина Г.Ш.* Концепция контроля как формы защиты интересов собственника // *Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского.* – 2002. – №1. – С. 135–142.
13. *Мартьянов А.В.* Контрольная власть в России: понятие, формы и юридическое значение // *Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского.* – 2009. – №3. – С. 205–210.
14. *Маштакова Е.А.* Теоретико-правовые вопросы государственного контроля в Российской Федерации: Дис... канд. юрид. наук. – Ростов н/Д, 2000. – 205 с.
15. *Миньо Г.* Счетная палата Франции и её взаимодействие с региональными счетными палатами // *Отношения между высшими федеральными и местными региональными контрольно-ревизионными органами: Матер. междунар. Семинара (г. Москва, 14–16 апр. 1998 г.).* – М., 1999. – С. 185.
16. *Невідомий В.І.* Перспективи розвитку незалежного фінансового контролю в системі органів державного управління // *Збірник праць всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку державного контролю та аудиту в Україні» / За заг. ред. проф. В.Д. Базилевича.* – К., 2009. – С. 247.
17. *Никонович М.О.* Необхідність системної стандартизації державного фінансового контролю // *Збірник праць всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку державного контролю та аудиту в Україні» / За заг. ред. проф. В.Д. Базилевича.* – К., 2009. – С. 250.
18. *Ожегов С.И., Шведова Н.Ю.* Толковый словарь русского языка. – М., 1999. – 944 с.
19. *Перекрестова Л.В., Черненко Е.В.* Сущность и содержание контроля деятельности экономических субъектов // *Вестник АГТУ.* – 2007. – №2. – С. 204–209.
20. *Садыкова Т.М.* Методология внутреннего контроля и его организация в системе управленческого учета. – Саратов: Издатцентр СГСЭУ, 2004. – 248 с.
21. *Советское административное право / Под ред. Р.С. Павловского.* – К.: Высшая школа, 1986. – 535 с.
22. *Стефанюк І.Б.* Державний фінансовий контроль: проблеми ідентифікації й визначення системи // *Фінанси України.* – 2009. – №11. – С. 12–19.
23. *Телепнева А.В.* Место ревизии в системе государственного финансового контроля // *Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России.* – 2006. – №3. – С. 295–299.
24. *Тонков Е.Е.* Проблемы совершенствования контрольной формы государственной деятельности в период экономического кризиса // *Вестник ВГУ.* – Серия: Право. – 2010. – №1. – С. 294–306.

25. Форма в философии // Энциклопедический словарь Ф.А. Брокгауза и И.А. Ефрона. – СПб., 1891. – Т. 75. – С. 486–487.

26. Чиркин В.Е. Контрольная власть. – М.: Юристъ, 2008. – 213 с.

27. Шевченко Н.В. Механізм оцінки ефективності державного фінансового контролю в Україні: Автореф. дис... канд. екон. наук: спец.: 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Суми, 2011. – 21 с.

28. Шевченко Н.В. Реформування системи державного фінансового контролю в Україні: проблеми та перспективи // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: 36. наук. праць. – Вип. 29. – Суми, 2010. – С. 321–325.

29. Шохин С.О., Воронина Л.И. Бюджетно-финансовый контроль и аудит: Теория и практика применения в России. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 240 с.

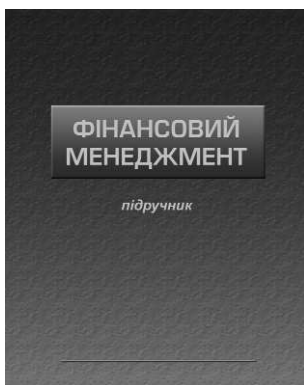
Стаття надійшла до редакції 21.11.2012.

КНИЖКОВИЙ СВІТ

СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ТА ЮРИДИЧНА ОСВІТА
ПРЕСТИЖНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ

Україна, 01011, м. Київ, вул. Панаса Мирного, 26
E-mail: book@nam.kiev.ua
тел./факс 288-94-98, 280-80-56

Фінансовий менеджмент: Підручник / За наук. ред. д.е.н., проф. М. М. Єрмошенка. – К.: Національна академія управління, 2011. – 506 с. Ціна без доставки – 112 грн.

Авторський колектив: М. М. Єрмошенко, С. А. Єрохін, М. П. Денисенко, О. А. Кириченко, О. І. Соскін, К. С. Горячева.

Має гриф підручника від Міносвіти України.

У даному підручнику, котрий дає системне і змістовне уявлення щодо управління капіталом у всіх його формах. Комплекс питань, що стосуються фінансово-кредитних відносин на макро- і мікрорівні з точки зору міжнародних стандартів фінансового розвитку, дозволяє сформулювати у читача глибоке уявлення про взаємозв'язки комерційної діяльності підприємств з державним механізмом регулювання монетарної сфери через розробку і реалізацію фінансової і грошово-кредитної політики в Україні.

Включає тезаурус з більш як 700 понять, використаних у підручнику.

Представляє інтерес для студентів вищих навчальних закладів, наукових працівників, викладачів, аспірантів, практичних працівників, а також усіх тих, хто цікавиться фінансовим менеджментом.